

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Міністру культури і туризму України
Ліховому І.Д.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ

Шановний Ігоре Дмитровичу!

Офіційного листа у відповідь на мою пропозицію я одержав за підписом Вашого заступника В.Корнієнка, в якому викладено багато причин, чому не можна знімати «Толоку». Але зустріч із Вами, на яку я сподіваюся з 19 грудня, не відбулася. Тому дозвольте мені привернути увагу до важливого питання: чому за наявності виділених на кіно коштів не було запущено у виробництво мій фільм?

ТОЛОКА

Художній фільм. 90 хв. Колір. Жанр: трагікомедія.

Вперше в кіно: толока як окрема сюжетна тема — феномен будівельного мистецтва, генетичний код національної невичерпності, механізм єднання, ритуальний танець, свято, спільне енергетичне поле України. Толока як генотип суспільної моралі, як доктрина єднання нації, як імпульс духовного імунітету народу, що рятував Україну протягом віків.

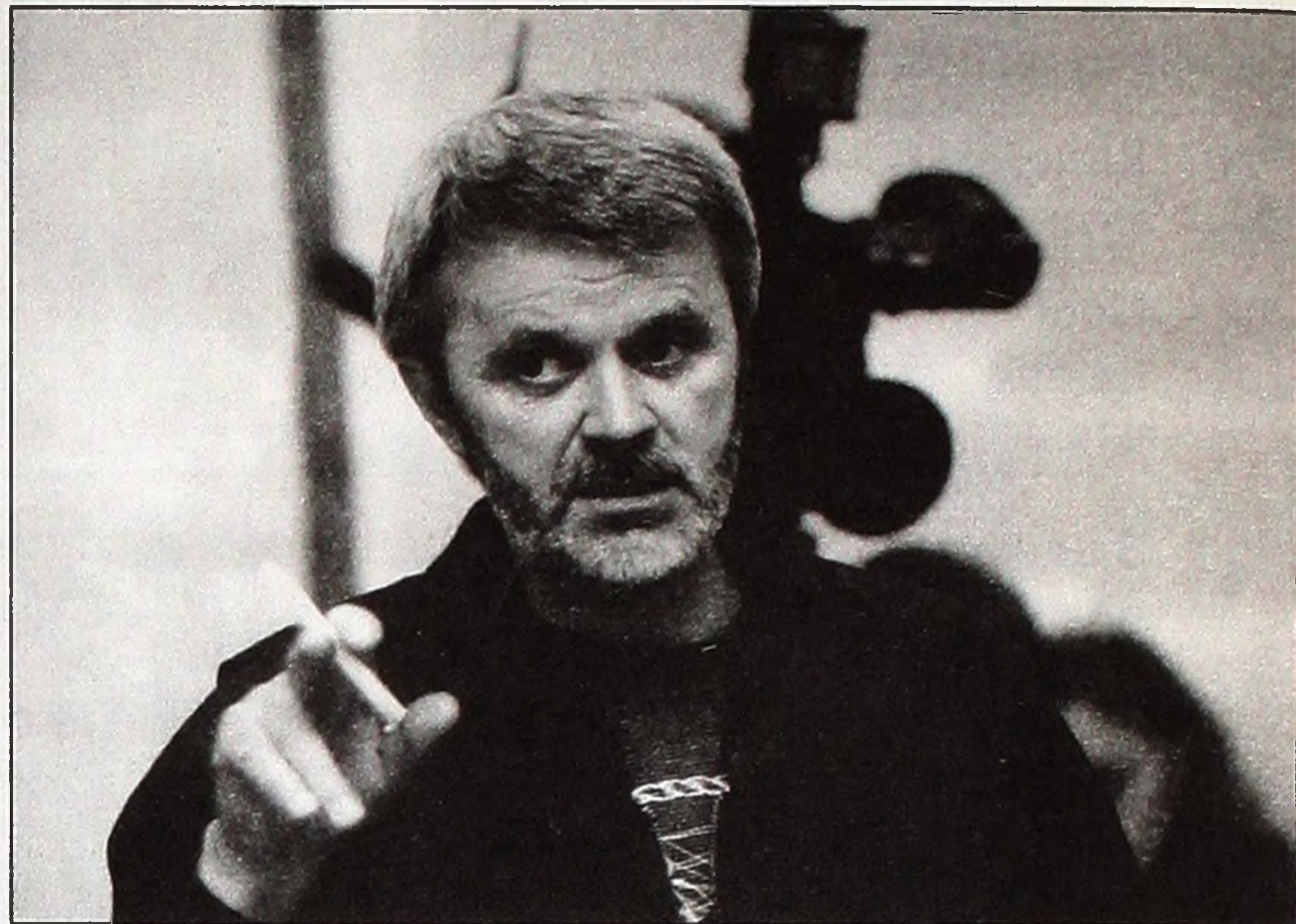
Автор сценарію та режисер-постановник: Михайло Ілленко.

Я давно шукав сюжет, який можна було б запропонувати сучасному глядачеві як товар і одночасно як предмет мистецтва, незалежно від того, вихований цей глядач на американському кіно чи, навпаки, не сприймає його, а відгукується на складніші акорди перевтілення людського духу — поезію, театр, живопис, якісну музику. Як перетворити цей сюжет на фільм, привабливий і для каси, і для фестивалів? Як зробити фільм про Україну, про її характер, її філософську незворушність на одному з найбурхливіших перехресть світових цивілізацій?

Ідея сценарію виникла, коли я прочитав коротенький вірш Тараса Шевченка «У тієї Катерини хата на помості». Згодом він перетворився з поетичної мініатюри на повнометражний фільм. Це дороге «видання» вірша Т. Шевченка. Його вартість сьогодні — 28,6 мільйона гривень. Плануючи його, доводиться враховувати, які саме фільми СПОЖИВАЄ сучасний глядач. Без яскравої обгортки він не вступає в діалог з екраном. Як, враховуючи сформовані глядацькі рефлекси, повернути глядача до розмови про долю України, підняти його до поетичної вершини, що пропонує нам грішний, але святий образ Катерини?

Закохалися троє козаків у Катерину, а вона їм сказала, що віддасться тому, хто зробить неможливе — визволить з турецького полону її брата. Не сподівалася, що козаки погодяться, але вони не відмовились — рушили до Криму...

Так починається вірш Шевченка, нагадуючи комусь Одиссея, Енея, а сучасному кіноману — «Рембо», «Порятунок рядового Райана»... Повернення героя неможливе. Далі доведеться переглянути амери-

канські стандарти: у Шевченка немає пригод козаків у тилу ворога. Шевченка явно не цікавить очевидне — вони (козаки) саме для того створені, аби ризикувати життям. Це їхній вибір. Саме тут для мене починається найцікавіше — центром історії стає Катерина, а не група «спецназу», яку вона наймає. Так само, як брата рятує «спецназ», Катерину рятує толока. У фільмі їх вісімнадцять — від прадавніх часів до толоки після чорнобильської катастрофи.

Змінюються часи, але толока залишається. Толока є темою, яка об'єднує всі сюжетні лінії, вплітає їх в історичний контекст. Йдеться про спосіб виживання нації в конкретних історичних умовах, які склалися впродовж тисячоліть і об'єдналися у народному звичаї.

Двічі сюжет фільму уповільнює рух і зупиняється, аби ближче роздивитися героїв. Перша зупинка — на березі Дніпра проти Хортиці на початку XVI сторіччя, друга — в одному із сіл поблизу Чорнобиля в ніч на 26 квітня 1986 року.

Сценарію «Толока» вже 12 років. Половину з них — у планах Міністерства культури України. Два роки тому роботу над фільмом було розпочато на кіностудії ім. О.Довженка, але протримався він там недовго, бо тодішньому її директорові В. Приходьку українське кіно не було потрібне. Цей жорстокий мораторій на українське кіно не вдалося подолати й досі.

Отже, перешкод було багато. Яких іще чекати?

Чекати довго не довелося: бурхливий розвиток комерційного (іноземного) телевізійного «мила» встановив розцінки оплати праці у сфері «миловиробництва» в 5-10 разів вищі, ніж визначено державними стандартами України. Повернення наших фахівців на знімальні майданчики українського кіно за таких умов неможливе.

І все ж ми провели всі роботи, відповідно до вимог і попередньої домовленості з Міністерством, для запуску фільму в режисерський сценарій. Отже, існують фанати, згодні працювати безплатно. Та Міністерство встановило запобіжну норму, згідно з якою український фільм має право фінансуватися державою тоді, якщо знайде частину недержавного фінансування. Пошуки тієї частини тривають, хоча жодних стимулів для інвесторів немає. А тим часом невикористані бюджетні гроші, яких вистачило б для «Толоки», повертаються в казну, а мені складають реєстр причин, чому толока як втілення філософії українського стоїцизму, сьогодні непотрібна, невчасна, неможлива, зайва, недоречна.

Виникає питання: чи не хоче Міністерство зняти з себе відповідальність? Чому тепер, коли затверджено бюджет 2006 року і витрати на кіно, Міністерство не скликає знімальну групу «Толоки», поки вона не розсипалась, не складає план реалізації фільму за правилами гри, які саме затвердило?

*Заслужений діяч мистецтв України,
член-кореспондент АМ України, М. Г. Ілленко*